

**Рекомендації журналістам
щодо організації роботи на військових об'єктах
та в районах бойових дій в умовах воєнного стану**

**Підготовлено за матеріалами Управління зв'язків із
громадськістю Збройних Сил України 2024 року**

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (*стаття 1 Закону України "Про правовий режим воєнного стану"*).

Із 2014 року Україна перебуває в стані відбиття збройної російської агресії, яка з 24 лютого 2022 року переросла у широкомасштабне військове вторгнення росії вглиб території України.

Значно збільшилися лінія фронту й інтенсивність активних бойових дій. У такій ситуації посилено вимоги до особистої безпеки представників медіа, впроваджено певні обмеження діяльності журналістів, пов'язані з правилами інформаційної безпеки.

В умовах війни інформація – це зброя, неправильне використання інформації може призвести до реальних людських жертв. Саме тому пункт 11 статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" передбачає можливість регулювання роботи медіа та обмеження поширення певної інформації. Закон України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" та відповідний указ передбачають обмеження свободи слова, визначені статтею 34 Конституції України. Насамперед вони стосуються поширення інформації про сили та засоби оборони країни. [Наказ Головнокомандувача Збройних сил України від 03.03.2022 № 73 "Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками медіа на час дії правового режиму воєнного стану"](#) визначає перелік інформації, яка обмежується до оприлюднення.

З метою удосконалення взаємодії представників медіа з органами військового управління та військовими частинами (підрозділами) в умовах правового режиму воєнного стану розроблено Рекомендації, що містять відповіді на актуальні питання щодо роботи медіа в районах відповідальності Збройних Сил та інших військових формувань України.

Акредитація представників медіа

З метою забезпечення інформаційного супроводу заходів з оборони України в умовах збройної агресії російської федерації, донесення оперативної, правдивої та вичерпної інформації до громадянського суспільства та міжнародної спільноти Збройні Сили України проводять акредитацію представників національних та іноземних медіа.

Для отримання електронної прескарти журналістам необхідно заповнити анкету за [формою, що знаходиться на сайті Міністерства оборони України](#).

Прескарта Збройних Сил України – це посвідчення, яке підтверджує статус журналіста згідно з I Додатковим протоколом до Женевських конвенцій 1949 року, оскільки видане державною владою. Під час російсько-української війни акредитацією журналістів займається лише Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України (УЗГ ЗСУ), але верифікацію та перевірку здійснює Служба безпеки України.

Прескарта ЗСУ дозволяє виконувати професійні завдання у районі ведення бойових дій та під час комендантської години. За порушення правил роботи чи передачу своєї карти іншій особі Збройні Сили України мають право позбавити акредитації представників медіа.

Важливо: Збройні Сили України не відповідають за здоров'я та життя журналістів, які перебувають у районі бойових дій. Про це має подбати сам журналіст і його редакція.

- Акредитація Збройними Силами України здійснюється в першу чергу для покращення взаємодії сил оборони та медійників в районах бойових дій.**
- **Для журналістів та журналісток (та інших представників та представниць медіа), які не виконують професійні завдання в підрозділах сил оборони та не відвідують райони бойових дій, наявність прескарти ЗСУ не є обов'язковою.**

Порядок допуску представників медіа на об'єкти Сил оборони України

(визначений Інструкцією “Про порядок допуску журналістів, працівників медіа на об'єкти системи Міністерства оборони України”, затвердженої наказом Міністерства оборони України № 36 від 08 лютого 2022 року та [Додатком 7 наказу Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.03.2022 № 73](#)).

Представники медіа здійснюють професійну діяльність на об'єктах Сил оборони із дотриманням заходів безпеки застосування військ (сил).

Для отримання дозволу на відвідування об'єкта Сил оборони України представники медіа надають до підрозділу зв'язків з громадськістю військової частини, установи або органу військового управління (за належністю) офіційний письмовий запит у друкованому або електронному вигляді (факсом, електронною поштою).

Запит надсилається не пізніше ніж за три робочі дні до запланованого відвідування представниками медіа об'єкта Міністерства оборони України.

У письмовому запиті зазначаються:

- прізвище, ім'я та по батькові (за наявності) представника медіа, назва медіа та номер акредитаційної прескартки Збройних Сил України;
- повне найменування медіа, місцезнаходження, номер телефону, адреса електронної пошти;
- мета запланованих заходів;
- бажана дата і строки запланованих заходів;
- у разі необхідності – марка і реєстраційний номер транспортного засобу;
- посадова особа (особи), з якою планується записати інтерв'ю (коментар) із зазначенням надання/ненадання даною посадовою особою попередньої згоди на інтерв'ю (коментар);
- тематика та орієнтовні запитання для інтерв'ю (коментаря) посадової особи (осіб); орієнтовний перелік зразків озброєння та військової техніки, споруд чи окремих приміщень, де планується здійснювати фото-, відеозйомку.

! **Запити щодо проведення інтерв'ю та надання коментарів посадових осіб надсилаються за належністю до військових частин, установ та органів військового управління Збройних сил України через їхній підрозділ зв'язків з громадськістю (пресслужбу). Детальніше у п. 2.9 [Додатком 7 наказу Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.03.2022 № 73](#)**

Запити на підготовку інформаційних матеріалів щодо використання іноземної військової допомоги та зразків озброєння і військової техніки (ОВТ) надсилаються до командування угруповання військ (сил) через службу зв'язків з громадськістю (пресслужбу). Рішення про надання дозволу приймає відповідна посадова особа з урахуванням заходів безпеки операцій та рекомендацій підрозділів міжнародного військового співробітництва щодо відповідних домовленостей з країною-партнером, що надала відповідну допомогу та зразки ОВТ.

Дозвіл щодо допуску представників медіа на об'єкти ЗС України надають:

Головнокомандувач Збройних Сил України, заступники Головнокомандувача Збройних Сил України – на відвідування всіх об'єктів Збройних Сил;

начальник Генерального штабу Збройних Сил України та його заступники – на відвідування структурних підрозділів Генерального штабу Збройних Сил України, інших органів військового управління, з'єднань,

військових частин;

командувач Об'єднаних сил Збройних Сил України – на відвідування об'єктів в місцях базування національного контингенту, а також об'єктів у місцях виконання завдань підрозділами Збройних Сил, які перебувають в оперативному підпорядкуванні Командування Об'єднаних сил Збройних Сил України;

командувачі видів, окремих родів військ (сил), угруповань військ (сил) – на відвідування командувань та підпорядкованих організаційних структур;

командири військових частин – на відвідування структурних підрозділів та підпорядкованих організаційних структур.

Допуск представників медіа здійснюють керівники (командири, начальники) відповідних об'єктів ЗС України на підставі рішення (доручення), наданого відповідною посадовою особою вищого органу військового управління.

! Забороняється доступ представника медіа до району виконання завдань за призначенням або об'єкта Сил оборони України без супроводу визначеної для цього посадової особи.

Організація відвідування представниками медіа об'єктів ЗС України

Для організації роботи представників медіа на об'єктах сил оборони керівник об'єкта визначає:

посадову особу, яка здійснюватиме зустріч представників медіа та їх супроводження територією об'єкта, з урахуванням системи охорони, внутрішнього та перепускного режиму; місця для фото-, відеозйомки озброєння та військової техніки, іншого обладнання, якщо про це було зазначено у запиті та отримано відповідний дозвіл;

посадову особу (осіб) об'єкту, уповноважену надавати коментар (інтерв'ю) представникам медіа.

Військовослужбовці та працівники об'єкта ЗС України надають представникам медіа інформацію про діяльність об'єкта виключно в межах своєї компетенції та із суворим дотриманням вимог законодавства щодо захисту інформації з обмеженим доступом.

У разі виявлення порушень працівниками медіа законодавства щодо охорони державної таємниці та захисту інформації з обмеженим доступом їх відвідування об'єкта ЗС України припиняється.

Представники медіа зобов'язані дотримуватися встановлених керівником об'єкта правил внутрішнього розпорядку та не перешкоджати діяльності посадових осіб.

Що заборонено розголошувати

Перелік інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії Збройних Сил України, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану визначено [Додатком 2 наказу Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.03.2022 № 73.](#)

За вчинене в умовах воєнного стану несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань передбачено кримінальну відповідальність відповідно до статті 114-2 ККУ.

У спільній заяві Міністерства культури та інформаційної політики України, Міністерства оборони України та представників ЗМІ від 27.04.2022 р. було визначено строки, після спливу яких дозволяється оприлюднення окремої інформації:

- журналісти можуть збирати інформацію на місці ведення бойових дій відразу після вогняних обстрілів;
- оприлюднення зроблених фото та відео дозволяється по завершенню 12 годин для військових об'єктів;
- через 3 години – для цивільних об'єктів;
- Військовим адміністраціям рекомендовано надавати більше інформації медіа проруйнування, спричинені діями ворога, не пізніше ніж 1 день після події.

Правила фото- та відеозйомки у воєнний час

Під час війни важливо дотримуватись правил щодо фотографування. Служба безпеки України розробила [рекомендації](#) для медійників, щоб вони випадково не стали коригувальниками вогню.

СБУ радить не фотографувати та не знімати: блокпости, аеропорти, залізничні вокзали, нафтобази, об'єкти нафтогазопроводів, електростанції, українських військових, українську бойову техніку, перебувати в місті під час комендантської години.

Юристи пояснюють, що законом не заборонено знімати, наприклад, вокзали. За таку зйомку не передбачено відповідальності. Але якщо військові рекомендують не знімати вокзали під час війни, слід дотримуватись таких порад задля спільної безпеки.

А от будь-які зйомки військових чи стратегічних об'єктів можуть проводитись виключно з дозволу уповноважених представників військового командування. Вони можуть заздалегідь визначити місця, об'єкти для зйомок.

Коли журналісту потрібні бронежилет та шолом

У [додатку 4 до наказу Головнокомандувача Збройних Сил України №73](#) є правила роботи для представників медіа у районі бойових дій. Зокрема, журналіст повинен мати при собі шолом, бронежилет з маркуванням PRESS та медичну аптечку, якою він вміє користуватись.

Власник медіа повинен забезпечити вас засобами індивідуального захисту. Прямих обов'язків одягати чи не одягати бронежилет в місцях, де немає активних бойових дій, законодавство не передбачає.

Журналісти можуть орендувати бронежилети та каски в [Центрах журналістської солідарності НСЖУ](#) ([анкета тут](#)) або в [Інституті масової інформації](#) ([анкета тут](#)).

Цифрова безпека під час війни

Перед відрядженням у район бойових дій рекомендується:

- ☐ завчасно видаліть чутливу інформацію з пристроїв, яка може вплинути на вашу фізичну безпеку, або на безпеку інших (*контакти, соціальні мережі, канали у телеграмі тощо*);
- ☐ почистіть чутливе листування та налаштуйте автовидалення у месенджерах;
- ☐ перевірте галереї на пристроях — чи нема там фото/відео, які можуть провокувати противника;
- ☐ якщо є можливість, одразу завантажуйте зібрану інформацію у хмарне сховище, після чого видаляйте її з пристроїв, крім того, час від часу видаляйте історії пошуків в телефоні та ноутбучі.

Правила перевірки та поширення інформації

Рада національної безпеки і оборони України та Генеральний штаб Збройних Сил України у своєму зверненні до цивільного населення, лідерів громадської думки, журналістів зазначали, що противник щодня генерує десятки фейків про нібито капітуляцію українських захисників, ініціативну здачу позицій та небажання воювати за рідну землю.

Зважаючи на це пропонується дотримуватися простих правил перевірки та поширення інформації, а саме:

- ☐ верифікувати інформацію через офіційні джерела, перед тим як у неї повірити та її поширити;
- ☐ не поширювати матеріали від особистих джерел, що стосуються подій на фронті; утримуватися від публічних оцінок бойових дій, логістики, тощо, адже тільки вище воєнне керівництво має повну інформацію з театру бойових дій та може робити достовірні прогнози;
- ☐ взяти за правило довіряти лише офіційним джерелам!

Слід завжди пам'ятати, що поширюючи неперевірені матеріали ви допомагаєте противнику деморалізувати українських захисників та сієте паніку серед населення!

Що не постимо в соціальних мережах

Активність в соціальних мережах стала звичайною нормою в житті сучасної людини. Разом з тим, звертаємо увагу цивільного населення, лідерів громадської думки, представників медіа на те, що не варто поширювати в мережі Інтернет:

- ☐ фото або відео місцевості, де був обстріл або впав снаряд;
- ☐ відео з ракетами, що летять, або моменти влучання снарядів;
- ☐ точні адреси, координати, докладний опис місця ведення бойових дій;
- ☐ відео та фото з розпізнавальними знаками — таблички з назвами вулиць, номерами будинків, великі магазини та супермаркети, станції метро, заводи та підприємства, номери авто;
- ☐ кадри роботи української системи Протиповітряної оборони (таку

роботу можна визначити по димному/інверсійному сліду ракети та характерному вибуху в повітрі);

- ☐ номери шкіл, лікарень, дитячих садків, супермаркетів або інших об'єктів; відеота фото влучання ракет;
- ☐ будь які данні про дії та переміщення українських військ та військової техніки, місця їхньої дислокації, а також про основні військові об'єкти;
- ☐ неперевірену інформацію про потерпілих чи загиблих;
- ☐ будь-яку інформацію, яка не верифікована державою та не походить з офіційних джерел.

Категорично заборонено

- ! - «стрімити» в прямому ефірі ракетний обстріл чи бомбардування. Такими кадрами ви допоможете противнику коригувати вогонь та поставите під загрозу життя інших людей. Почекайте з публікацією;
- - озвучувати та уточнювати дані про влучення ракет (точні адреси) в коментарях.

Що можна публікувати

- ☐ якщо ви стали свідком переміщення ворожих військ, то потрібно публікувати фото з геомітками та зазначенням точного часу і місця. Обов'язково повідомте в чат-бот [@stop_russian_war_bot](#) мобільного додатку Telegram;
- ☐ можна поширювати інформацію про загиблих, поранених і полонених російських військових;
- ☐ відео з вчиненням противником злочинів – публікуйте на максимальну аудиторію; робіть перепости офіційних повідомлень від українських органів влади;
- ☐ інформацію про спростування фейків.

Разом з тим, треба взяти за правило, що важливу інформацію, яку потрібно і можна публікувати, слід також перевіряти.

Що не можна писати та говорити публічно

[Роз'яснення Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України:](#)

- ☐ не варто говорити, що немає засобів Протиповітряної оборони на конкретній ділянці фронту, і вказувати географічні дані;
- ☐ не треба заявляти, що для виїзду в населений пункт залишилася безпечною лише одна дорога, і називати, яка саме;
- ☐ не треба говорити чи писати про те, що ракета влучила в школу №7. Краще заявити, що ракета влучила в такому-то населеному пункті в об'єкт цивільної інфраструктури або один із навчальних закладів;
- ☐ не варто говорити : ракетою цілилися в вокзал, а влучили в склад поряд із аеродромом, бо прилетять наступні снаряди, які вже точно влучать в аеродром.

ЩО ЩЕ ТРЕБА ЗНАТИ

Не відповідайте на дописи незнайомих в соціальних мережах, які просять розповісти, яка ситуація в населеному пункті, або уточнюють адресу влучання снарядів – це можуть бути диверсанти.

Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки повідомляє, що російські коригувальники також вдаються до нових тактик – пропонують безкоштовно допомогти з заміною вибитих шибок. При цьому «добродій» може задавати безліч питань про ваш будинок та все, що поруч, – повідомляє центр. Це також може бути коригувальник ворога.

Водіям авто та мотоциклів заборонено

В Україні, на час дії воєнного стану, керівники військових адміністрацій заборонили водіям авто та мотоциклів використовувати відеореєстратори – щоб водії свідомо (або ні) не працювали на ворога.

Знімати не можна дороги та об'єкти загального користування, об'єкти інфраструктури, блокпости, укріплення, розташування чи переміщення підрозділів українських сил оборони.

Рекомендації для вашої безпеки

- ☐ завжди майте при собі мінімальний комплект документів (паспорт, редакційне посвідчення, акредитаційну картку тощо), а також інші додаткові документи, які дозволяють значно скоротити час на встановлення вашої особи;
- ☐ поведіться спокійно – це головне правило: військові роблять свою роботу, і від них залежить ваша безпека;
- ☐ на будь-яке питання відповідайте максимально спокійно, не провокуючи конфлікт;
- ☐ ніколи не сперечайтесь та не сваріться з людиною, яка має зброю, натомість намагайтесь якнайшвидше вийти з нею на конструктив;
- ☐ поясніть командирі підрозділу, а не першому-ліпшому військовослужбовцю, з яким зустрілися, мету вашого візиту і що вам потрібно для виконання професійного завдання;
- ☐ у випадку неможливості вирішення питань на місці телефонуйте до пресцентру відповідного Оперативно-стратегічного угруповання військ (ОСУВ) або до Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України;
- ☐ дослухайтеся до порад і виконуйте накази військових – це може вберегти ваше здоров'я та життя;
- ☐ після оприлюднення матеріалу надішліть пресофіцеру, який вас супроводжував, інтернет-посилання на свою публікацію — це сприятиме продовженню плідної співпраці.

НЕ РЕКОМЕНДУЄТЬСЯ

- ☐ НЕ їдьте в небезпечні зони непідготовленими (майте при собі засоби захисту з позначкою «ПРЕСА» або «PRESS», медичну аптечку, заздалегідь оволодійте навичками надання медичної допомоги і самопомоги);

- ☐ НЕ варто працювати наодинці — безпечніше об'єднатися для роботи з двома-трьома журналістами;
- ☐ НЕ знімайте з себе засоби захисту допоки перебуваєте у небезпечній зоні;
- ☐ НЕ вдягайте елементів військової уніформи — одяг має бути зручним, проте не у військовому стилі і не містити військових елементів;
- ☐ НЕ публікуйте дані про обстріл чи загибель людей, якщо про це не повідомляли офіційні джерела, навіть у тих випадках, коли ви володієте надійнішою інформацією;
- ☐ НЕ виказуйте позиції, блокпости, місця авіаударів та обстрілів, які щойно відбулися, та іншу чутливу інформацію. Фото і відеозйомку проводьте крупним і середнім планами, без прив'язки до місцевості;
- ☐ НЕ робіть фото— та відеозйомку без дозволу правоохоронців чи військових, не знімайте їхні обличчя без узгодження.

Приклади написання типових запитів медіа щодо здійснення професійної діяльності

I. Запит на інтерв'ю*

**Запит бажано оформити на фірмовому бланку та обов'язково значити назву медіа та контакти*

Кому:
посада, військове звання, ПІБ _____

Просимо Вашого сприяння у роботі журналістів нашого медіа щодо створення проєкту (назва) для телепередачі (назва), який планується до ефіру (орієнтовна дата). Темою проєкту є (вказати тему). Для всебічного та об'єктивного подання інформації при підготовці матеріалу, просимо Вас надати дозвіл на запис інтерв'ю з (посада, військове звання, ПІБ).

Перелік орієнтовних питань:

- 1;
- 2;
- 3.....

Бажаний період запису інтерв'ю.

Коротка інформація про проєкт та медіа.

Контактна особа: ПІБ, посада, телефон.

Дата /Підпис/ ПІБ, посада.

II. Запит на роботу в районі ведення бойових дій*

**Запит бажано оформити на фірмовому бланку та обов'язково значити назву медіа та контакти*

Кому:

посада, військове звання, ПІБ_

Знімальна група нашого медіа звертається до Вас з проханням надати дозвіл на виконання професійних завдань в районі ведення бойових дій, а саме: (вказати населені пункти або територіальні громади). Тема роботи: (вказати тему за якою працюватиме знімальна група).

Запланований термін роботи: (орієнтовні дати, період).Склад знімальної групи:

1. ПІБ, посада, номер прескарти ЗСУ;

2.

3.

Автомобіль (марка та №)

Контактна особа: посада, ПІБ, телефон.

Дата /Підпис/ ПІБ, посада.

III. Подання на акредитацію*

**Запит бажано оформити на фірмовому бланку та обов'язково зазначити назву медіа та контакти*

Кому:

Управління зв'язків з

громадськістю Збройних Сил
України

З метою забезпечення інформаційного супроводу заходів з оборони України в умовах збройної агресії російської федерації, донесення оперативної, правдивої та вичерпної інформації про воєнні злочини росії, прошу надати акредитацію Збройних Сил України наступним представникам нашого медіа:

1. ПІБ – (журналіст);

2. ПІБ – (оператор);

3. ПІБ – (фіксер).

До листа додається (окремими файлами):

- Заповнена форма (додаток 5 наказу Головнокомандувача №73);
- Копія паспорта (1-3 сторінки або ID картка);
- Копія редакційного посвідчення (посвідчення представника медіа);
- Особисте фото в хорошій якості у форматі jpg або png.

Дата /Підпис/ ПІБ, посада**

***подання на акредитацію підписує керівник або головний редактор медіа.*

Організація роботи представників медіа в районах ведення бойових дій

Для роботи в районах бойових дій представникам медіа спочатку рекомендується звернутися до служби зв'язків з громадськістю відповідного оперативно-стратегічного угруповання військ (ОСУВ), в районі відповідальності якого планується робота:

1. ОСУВ «Північ» - Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернігівська та Сумська області;
2. ОСУВ «Хортиця» - Харківська, Луганська та частина Донецької областей;
3. ОСУВ «Таврія» - Запорізька та частина Донецької області;
4. ОСУВ «Одеса» - Херсонська, Миколаївська та Одеська області.

В службі зв'язків з громадськістю ОСУВ Вас зорієнтують щодо встановлених зон для роботи представників медіа, нададуть контакти пресофіцерів підпорядкованих угруповань військ та військових частин, роз'яснять особливості роботи у районі бойових дій тощо.

Для роботи у військових частинах (підрозділах) в районах бойових дій представник медіа надсилає заявку (на електронну адресу) до **служби зв'язків з громадськістю ОСУВ**. В заявці має бути вказано: орієнтовні райони запланованої роботи (населені пункти або територіальні громади), ПІБ та номери прескарт ЗСУ всіх членів знімальної групи, період роботи.

ВАЖЛИВО! Представники медіа здійснюють взаємодію з військовою частиною (підрозділом) виключно через службу зв'язків з громадськістю. Якщо в даній частині (підрозділі) така служба відсутня – зверніться до служби зв'язків з громадськістю вищого командування або відразу до ОСУВ.

Робота у військовій частині (підрозділі) в обхід служби зв'язків з громадськістю чи без її відома вважається порушенням правил роботи представника медіа в районах бойових дій та може призвести до скасування (призупинення) акредитації ЗСУ.

Алгоритм дій
щодо виконання професійних завдань в районах ведення бойових дій

